DOI: 10.33270/05267303.4
УДК 351.746.1:351.756:314.15(477)

КУЛИК Олександр*
доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології навчально-наукового експертно-криміналістичного інституту Національної академії внутрішніх справ
03035, пл. Солом'янська, 1, м. Київ, Україна
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5172-8996;
ЛУБЕНЕЦЬ Ірина
кандидат юридичних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем управління правоохоронною діяльністю та її психологічного супроводження навчально-наукового інституту післядипломної освіти Національної академії внутрішніх справ
03035, пл. Солом'янська, 1, м. Київ, Україна
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2597-0356

Сучасне безпекове середовище України: ризики та загрози прикордонній і міграційній безпеці в умовах воєнного стану

Анотація. У статті досліджено особливості трансформації безпекового середовища України в умовах правового режиму воєнного стану крізь призму сучасних ризиків і загроз прикордонній та міграційній безпеці. Проаналізовано наукові підходи до визначення сутності поняття «безпекове середовище», уточнено його зміст як динамічної системи внутрішніх і зовнішніх факторів, процесів й умов, що визначають рівень захищеності національних інтересів держави. Розмежовано категорії «ризик», «небезпека», «загроза» та «виклик», обґрунтовано їх взаємозв'язок у процесі розвитку сучасних безпекових процесів. Встановлено, що повномасштабна збройна агресія Російської Федерації зумовила суттєву зміну ролі державного кордону, який трансформувався з об'єкта прикордонного контролю в ключовий елемент забезпечення національної безпеки й обороноздатності держави. Визначено основні ризики прикордонній та міграційній безпеці, серед яких незаконне переміщення зброї, боєприпасів і вибухових речовин, діяльність організованих злочинних груп, незаконна міграція, використання міграційних потоків з деструктивною метою, корупційні вияви у сфері прикордонного та міграційного контролю. На основі аналізу офіційних статистичних матеріалів й аналітичних даних обґрунтовано необхідність переходу до ризик-орієнтованої моделі забезпечення прикордонної та міграційної безпеки. Запропоновано напрями вдосконалення державної політики в цій сфері, що передбачають розвиток інтегрованого управління державним кордоном відповідно до європейських стандартів, удосконалення системи аналізу міграційних процесів, посилення міжвідомчої взаємодії та впровадження превентивних механізмів протидії сучасним загрозам. Сформульовано висновок, що ефективне забезпечення прикордонної та міграційної безпеки є однією з передумов зміцнення національної безпеки України в умовах війни.

Ключові слова: безпекове середовище; національна безпека; державний кордон; воєнний стан; прикордонна безпека; міграційна безпека; ризик; небезпека; загроза; виклик.

Історія статті:
Отримано: 03.07.2026
Прийнято: 25.08.2026
Опубліковано: 01.10.2026

Рекомендоване посилання:
Кулик О., Лубенець І. Сучасне безпекове середовище України: ризики та загрози прикордонній і міграційній безпеці в умовах воєнного стану. *Наука і правоохорона*. 2026. Вип. 3 (73). С. 43–51. DOI: 10.33270/05267303.4

*Відповідальний автор

© Кулик О., Лубенець І., 2026. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Вступ

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації докорінно трансформувало безпекове середовище України, спричинивши масштабні зміни у функціонуванні системи національної безпеки. Воєнні дії зумовили не лише виникнення безпосередніх воєнних загроз, а й істотно вплинули на стан охорони державного кордону та перебіг міграційних процесів. За цих умов забезпечення прикордонної та міграційної безпеки має важливе значення як одна з ключових складових захисту національних інтересів України.

Особливість сучасного етапу полягає в тому, що прикордонну та міграційну безпеку вже не можна розглядати як самостійні напрями державної політики. Вони функціонують у тісному взаємозв'язку з воєнно-політичною обстановкою та безпосередньо залежать від динаміки збройного конфлікту. Російська Федерація використовує міграційний чинник як один із засобів дестабілізації, створюючи додатковий тиск на прикордонні території та провокуючи зростання ризиків незаконного перетину державного кордону, нелегальної міграції, активізації транскордонної, зокрема організованої, злочинної діяльності.

Сучасне безпекове середовище вирізняється появою нових викликів для системи охорони державного кордону й управління міграційними процесами. Поряд із традиційними загрозами дедалі важливіше значення має незаконне переміщення зброї, боєприпасів і вибухових речовин через державний кордон, діяльність організованих злочинних груп, незаконне переправлення осіб через державний кордон, торгівля людьми, контрабанда, а також використання міграційних потоків для проникнення осіб, діяльність яких може становити загрозу національній безпеці. Значні масштаби вимушеної міграції населення, спричинені війною, додатково ускладнюють здійснення ефективного міграційного контролю та потребують удосконалення механізмів державного реагування.

Водночас посилюється роль прикордонних регіонів як простору концентрації різноманітних безпекових ризиків. Підвищене навантаження на інфраструктуру пунктів пропуску, необхідність забезпечення гуманітарних потреб осіб, які переміщуються, протидія незаконній міграції та транскордонній злочинності потребують комплексного підходу до оцінювання безпекової ситуації та вдосконалення діяльності органів, відповідальних за охорону державного кордону й реалізацію державної міграційної політики.

Отже, комплексне дослідження сучасного безпекового середовища України крізь призму прикордонної та міграційної безпеки, визначення основних ризиків і загроз у цій сфері, а також розроблення науково обґрунтованих підходів до їх оцінювання й мінімізації є актуальним науковим завданням, результати якого можуть бути використані для вдосконалення державної політики у сфері охорони державного кордону, управління міграційними процесами та зміцнення національної безпеки України.

Метою статті є комплексне дослідження теоретико-методологічних засад функціонування безпекового середовища України в умовах правового режиму воєнного стану, а також системний аналіз його структурної трансформації під впливом повномасштабної збройної агресії Російської Федерації для виявлення, класифікації та оцінювання ключових ризиків і загроз прикордонній та міграційній безпеці держави.

Матеріали та методи

Методологічну основу дослідження становить комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, вибір яких зумовлений метою, завданнями та специфікою об'єкта аналізу – безпекового середовища України в умовах правового режиму воєнного стану. Теоретичним підґрунтям роботи слугували фундаментальні наукові праці українських учених, які досліджують теоретико-методологічні, управлінські та кримінологічні аспекти національної безпеки. Зокрема, науковий доробок О. Г. Кулика (2023) використано для уніфікації понятійного апарату та дослідження структурного місця міграційних і кримінально-ситуаційних факторів у системі безпеки. Концептуальні підходи В. І. Франчука (2023) щодо розмежування безпечного, безпекового та небезпечного середовищ стали основою моделювання процесів цілеспрямованої управлінської діяльності суб'єктів сектору безпеки. Духовно-ціннісні, деонтологічні та нормативно-кримінологічні аспекти безпекового простору, а також роль органів Міністерства внутрішніх справ України у вибудовуванні загальнонаціональних безпекових концептів проаналізовано крізь призму наукових розробок С. О. Погрібного, І. В. Кріцака та Д. Є. Денищука (2022). Праці М. В. Голуба (2025) стали підґрунтям для дослідження питань прогнозування розвитку безпекового середовища та оцінювання превентивного впливу підрозділів Національної поліції на мінімізацію кількості правопорушень. А. Лісовий і В. Краєвський (2026) запропонували комплексний аналіз стану економічної безпеки в умовах воєнного стану, а також визначили внутрішні та зовнішні загрози безпеці країни. В. М. Кірієнко (2024) зазначає, що в сучасних умовах прикордонна безпека України охоплює не лише оборону державного кордону, а й запобігання широкому спектру загроз, що виникають в умовах збройного конфлікту.

Для досягнення поставленої мети в процесі роботи було застосовано низку взаємопов'язаних наукових методів, поєднаних у цілісну дослідну процедуру. Системно-структурний та функціональний методи використано для з'ясування архітектури сучасного безпекового середовища, визначення структурних зв'язків між його елементами та встановлення нової ролі державного

кордону як оборонно-безпекового бар'єра. Компаративістський та термінологічний аналізи надали можливість розмежувати й уточнити сутність базових категорій «ризик», «загроза», «небезпека» та «виклик» в умовах воєнного стану. Статистичний та аналітичний методи застосовано для дослідження емпіричних даних, зокрема звітів Державної прикордонної служби України, Державної міграційної служби України щодо динаміки вилучення засобів ураження, затримання диверсійних груп, протидії корупційним виявам і нелегальній міграції. Водночас метод моделювання та прогнозування слугував підґрунтям для обґрунтування перспективних напрямів упровадження ризик-орієнтованого підходу й адаптації системи інтегрованого управління кордонами до стандартів Європейського Союзу в умовах гібридних загроз. Емпіричну базу дослідження становили нормативно-правові акти України, рішення Ради національної безпеки і оборони України, офіційні статистичні матеріали й аналітичні звіти відомств сектору безпеки і оборони, а також матеріали експертних дискусій Українського безпекового клубу. Зазначений комплексний методологічний підхід надав можливість подолати фрагментарність наявних теоретичних напрацювань і здійснити цілісний аналіз трансформації прикордонної та міграційної безпеки під впливом повномасштабної збройної агресії.

Результати й обговорення

Сучасний розвиток безпекових процесів засвідчує поступовий відхід від традиційного розуміння безпеки як виключно стану захищеності держави від зовнішніх загроз. В умовах глобалізації, розвитку інформаційного суспільства, міжнародної міграції, цифровізації та повномасштабної війни категорія «безпекове середовище» набуває значно ширшого змісту, оскільки охоплює сукупність політичних, військових, економічних, соціальних, інформаційних, демографічних, екологічних та інших умов, що визначають характер функціонування держави й суспільства. Саме тому останніми роками поняття безпекового середовища дедалі частіше використовують як базову категорію стратегічного планування у сфері національної безпеки України. Про національну та міжнародну безпеку також згадують і закордонні науковці, зокрема E. Kaiter et al. (2024); A. C. Apostol et al. (2022); E. Baldaro and I. Costantini (2021); J. A. Mauk (2024), O. L. Larsson (2024).

У науковій літературі не сформовано єдиного підходу до визначення поняття «безпекове середовище». Це зумовлено міждисциплінарним характером категорії, яку використовують у державному управлінні, праві, військовій науці, міжнародних відносинах, соціології, політології та інших галузях знань. Водночас більшість дослідників сходяться на тому, що безпекове середовище не є статичним явищем, а становить складну динамічну систему взаємодії внутрішніх і зовнішніх чинників, здатних як сприяти стабільному розвитку держави, так і формувати передумови виникнення небезпек різного характеру (Buhaichuk, 2023; Franchuk, 2023; Holub, 2025; Romanchyk, 2020).

Згідно з визначенням О. Г. Кулика, безпекове середовище – це комплекс соціальних, матеріальних, духовних умов життєдіяльності людей, громад, підприємств, установ, організацій суспільства та держави, які забезпечують їхній захист від загроз. Науковець акцентує на тому, що безпекове середовище формується під впливом як внутрішніх процесів розвитку держави, так і міжнародної безпекової ситуації, що вкрай актуально для України в умовах збройної агресії (Kulyk, 2022, p. 51).

Своєю чергою В. І. Франчук (2023) пропонує термінологічне розмежування трьох споріднених категорій:

1. Небезпечне середовище – це умови життєдіяльності та відносини, де руйнівною силою діють загрози, від яких немає ефективних механізмів захисту.

2. Безпечне середовище – умови, за яких на певній території немає реальних загроз.

3. Безпекове середовище – умови життєдіяльності та суспільні відносини, які містять відповідні можливості й механізми захисту від потенційних чи реальних внутрішніх і зовнішніх загроз.

Особливість підходу В. І. Франчука (2023) полягає в акцентуванні не лише на наявних загрозах, а й на можливості прогнозування майбутніх ризиків і розробленні ефективних механізмів державного реагування. Тож безпекове середовище є не лише об'єктом спостереження, а й предметом активного управлінського впливу.

Привертає увагу й позиція С. О. Погрібного зі співавторами (2022), який акцентує, що безпекове середовище формується внаслідок постійної взаємодії соціальних, політичних, економічних, військових і міжнародних процесів, а його розвиток залежить від утвердження в суспільстві належного рівня правової психології, правової ідеології та духовно-ціннісного складника (концептів «воля», «цінності», «культура», «безпека»). Науковці аргументують, що ефективне забезпечення національної безпеки можливе лише за умови своєчасного виявлення факторів, здатних трансформуватися в загрози державним інтересам, а провідна роль протидії їм належить злагодженій роботі органів і підрозділів МВС у взаємодії з громадянами.

Узагальнення таких наукових підходів дає підстави для висновку, що більшість авторів розглядають безпекове середовище через три взаємопов'язані характеристики. По-перше, це система взаємодії численних факторів різної природи, які можуть одночасно посилювати або

послаблювати рівень безпеки держави. По-друге, безпекове середовище є динамічним, тобто його характеристики постійно змінюються під впливом внутрішніх і зовнішніх процесів. По-третє, ключовим елементом безпекового середовища є ризики, виклики та загрози, своєчасне виявлення яких забезпечує можливість прийняття ефективних управлінських рішень. Саме така комплексність відрізняє категорію «безпекове середовище» від вужчого поняття «стан безпеки», яке лише відображає рівень захищеності суспільства й держави в певний часовий проміжок.

У контекстні нашого дослідження безпекове середовище – це динамічна система внутрішніх і зовнішніх політичних, воєнних, економічних, соціальних, інформаційних, міграційних, демографічних та інших факторів, процесів й умов, що впливають на стан захищеності національних інтересів держави, визначають рівень наявних і потенційних ризиків, формують можливості або обмеження для забезпечення національної, прикордонної й міграційної безпеки.

У сучасних реаліях України ефективність функціонування державних органів дедалі більше залежить від здатності оперативно реагувати не лише на наявні загрози, а й на потенційні ризики, що можуть швидко трансформуватися в кризові ситуації.

Важливе значення має правильне розмежування понять «ризик», «небезпека», «загроза» та «виклик», які нерідко використовують як тотожні, хоча мають різний зміст.

Ризиком доцільно вважати кількісний або якісний показник імовірності виникнення несприятливих подій або процесів (загроз), здатних негативно вплинути на функціонування держави чи окремих складових системи національної безпеки. Використання терміна «ризик», зазначає О. Г. Кулик, у значенні безпосередньої загрози є методологічно недоцільним; ризик характеризує лише ймовірність і ступінь невизначеності щодо настання негативних наслідків (Kulyk, 2023, p. 52–53).

Поняття небезпеки відображає об'єктивну можливість заподіяння шкоди життєво важливим інтересам особи, суспільства чи держави. На відміну від ризику, небезпека існує незалежно від того, чи усвідомлює її суб'єкт управління, і виникає внаслідок втрати контролю за ситуацією або настання критичного стану (Kulyk, 2023, p. 52).

Проаналізуємо законодавче закріплення терміна «загрози національній безпеці України – явища, тенденції та чинники, що унеможливлюють чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів, збереження національних цінностей України», що закріплено в п. 6 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України»[1].

Натомість О. Ю. Полякова у своєму дослідженні пропонує таке тлумачення: «загрози – це виклик, який ідентифікується як здатний нанести шкоду, невизначеність щодо реалізації висока, а щодо потенційної шкоди – середня» (Poliakova, 2024, p. 130).

Згідно з дефініцією О. Г. Кулика, загроза є реальною або потенційною сукупністю процесів, явищ чи протиправних діянь, які створюють безпосередню можливість заподіяння шкоди правам громадян, суспільству й державі. Автор акцентує, що загрози доцільно поділяти на два типи:

– *загрози першого типу (фактори впливу)* – деструктивні процеси та явища (економічні, соціальні, міграційні, кримінально-ситуаційні), що створюють сприятливі умови для заподіяння шкоди;

– *загрози другого типу* – безпосередні надзвичайні події та конкретні протиправні діяння (адміністративні чи кримінальні правопорушення) (Kulyk, 2023, p. 56).

Водночас, на думку О. Ю. Полякової, виклик – це явище, яке потенційно може завдати шкоду або відкрити нові можливості, небезпека неоднозначна, а невизначеність висока. Тобто його доцільно розглядати як сукупність нових умов розвитку безпекового середовища, що не завжди мають суто негативний характер, однак вимагають адаптації державної політики, законодавства й діяльності правоохоронних органів (Poliakova, 2024, p. 130).

Отже, між зазначеними категоріями є певна послідовність розвитку: виклик формує нові умови функціонування безпекового середовища; без належного реагування він трансформується в ризик; накопичення ризиків породжує небезпеку, яка за певних умов набуває форми конкретної загрози національним інтересам. Саме така логіка надає можливість комплексно оцінювати сучасне безпекове середовище України та визначати пріоритетні напрями державної політики у сфері забезпечення прикордонної та міграційної безпеки.

Трансформація прикордонних і міграційних безпекових ризиків в умовах воєнного стану. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України стала визначальним чинником трансформації національного безпекового середовища, змінивши не лише характер наявних загроз, а й механізми їх виникнення та поширення. Якщо до 2022 року основну увагу у сфері прикордонної безпеки спрямовували на протидію нелегальній міграції, контрабанді, транскордонній злочинності та порушенням режиму державного кордону, то в умовах воєнного стану система прикордонної безпеки постала перед принципово новими викликами, пов'язаними зі збройною агресією, диверсійною діяльністю та використанням транскордонного простору як інструменту дестабілізації держави.

Окреслені процеси зумовили зміну ролі державного кордону в системі національної

[1] Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text

безпеки. Нині він є одним із ключових елементів забезпечення обороноздатності держави, протидії транскордонним загрозам і захисту національних інтересів України. У зв'язку з цим прикордонна безпека набуває комплексного характеру й охоплює правоохоронні, міграційні та міжнародно-правові аспекти.

Одним із найнебезпечніших ризиків прикордонній безпеці в умовах війни залишається діяльність диверсійно-розвідувальних груп й агентів спецслужб РФ. Використовуючи особливості прикордонних і прифронтових територій, противник намагається здійснювати проникнення на територію України з метою проведення диверсійних заходів, пошкодження критичної інфраструктури. Емпіричним підтвердженням цього є низка резонансних затримань, проведених Службою безпеки України в першому півріччі 2026 року:

– 20 квітня 2026 року під Києвом було виявлено агента ФСБ, який проводив дорозвідку технічного стану столичних ТЕЦ після попередніх обстрілів і фіксував пункти базування Сил оборони[1];

– 8 червня 2026 року на Дніпропетровщині було викрито студента-коригувальника, завербованого через Telegram-канали для збору геопросторових даних про мости, залізничні станції та логістичні центри[2].

Важливим фактором ризику залишається незаконне переміщення зброї, боєприпасів і вибухових речовин через державний кордон і всередині країни. Війна спричинила значне збільшення кількості зброї в обігу, що підвищує ймовірність її потрапляння до незаконних каналів переміщення. Отже, важливим дестабілізаційним чинником безпекового середовища України в умовах воєнного стану залишається ризик незаконного переміщення зброї, боєприпасів та вибухових речовин через державний кордон і в межах прикордонних контрольованих районів. Аналіз результатів оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України за п'ять місяців 2026 року засвідчує суттєву інтенсифікацію та масштабування потоків контрабанди військових засобів ураження, порівняно з аналогічним періодом 2025 року. Зокрема, зафіксовано стрімке зростання обсягів вилучення всіх ключових категорій засобів терору та військового призначення. Протягом звітного періоду 2026 року прикордонні підрозділи було вилучено 828 одиниць зброї, що на 57,4 % більше порівняно з аналогічним показником 2025 року, коли він становив 526 одиниць. Динаміка вилучення боєприпасів демонструє схоже критичне зростання – із 60 145 шт. 2025 року до 106 949 шт. 2026 року, тобто зростання обсягу сягнуло 77,8 %. Водночас найзагрозливіше та безпрецедентне масштабування зафіксовано у сфері незаконного обігу вибухівки: якщо за п'ять місяців 2025 року було вилучено 113,070 кг вибухових речовин, то за аналогічний період 2026 року цей показник сягнув 1 555,135 кг, що свідчить про зростання її обсягів у 13,7 раза[3]. Така динаміка безпосередньо корелює з іншими гібридними загрозами й диверсійною діяльністю в прикордонні, оскільки наявність стійких транскордонних каналів трафіку засобів ураження створює матеріальну базу для проведення терактів, диверсій на об'єктах критичної інфраструктури, а також сприяє загальному підвищенню озброєності кримінальних кіл в умовах затяжної війни.

Наявність такої кількості засобів ураження створює серйозні ризики підвищення озброєності транскордонної організованої злочинності. За даними звіту Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC), кримінальні угруповання в Україні адаптують свої бізнес-моделі до умов тривалої війни, концентруючись, зокрема, на торгівлі зброєю та сприянні незаконному виїзду призовників за кордон[4].

Одним із найвідчутніших наслідків повномасштабної війни стали безпрецедентні міграційні процеси, які істотно вплинули на демографічну ситуацію, ринок праці та загалом на стан національної безпеки України. Масове переміщення населення всередині країни та за її межами сформувало нову конфігурацію міграційних ризиків, що вимагає захисту національних інтересів, протидії незаконній міграції, забезпечення належної ідентифікації осіб та недопущення використання міграційних процесів з деструктивною метою.

У контексті війни міграційні ризики набувають особливої актуальності через необхідність здійснення ретельної перевірки осіб, які перетинають державний кордон. Попри жорсткі умови воєнного стану, за перші 5 місяців 2026 року прикордонники виявили й затримали 1763 нелегальних мігрантів (з яких 77 – за безпосереднє незаконне перетинання кордону, а 1664 – за порушення правил перебування в Україні)[5]. Організатори трансферів на кордонах з Румунією та Молдовою вдосконалюють методи, використовуючи навіть

[1] СБУ затримала агента фсб, який готував нові удари рф по київських ТЕЦ та шпигував за базами Сил оборони. *Служба безпеки України. Новини*. 2026. URL: https://salo.li/1bB05dc

[2] Новікова О. СБУ затримала студента, який коригував удари російських окупантів по Дніпропетровщині. UN (українські новини). *Новини*. 2026. URL: https://salo.li/6b89d75

[3] Основні результати оперативно-службової діяльності Держприкордонслужби за 5 місяців 2026 року. *Державна прикордонна служба України*. URL: https://salo.li/3C1d7c5

[4] Ukraine: Organized Crime Dynamics in the Context of War. July 2025. Вебсайт United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). URL: https://surli.cc/hwncnz

[5] Основні результати оперативно-службової діяльності Держприкордонслужби за 5 місяців 2026 року. *Державна прикордонна служба України.* URL: https://salo.li/3C1d7c5

підводні скутери на річці Дністер[1]. Ризик полягає в тому, що ці самі канали у зворотному напрямку можуть бути використані ворогом для засилання диверсійних груп.

Украй небезпечною тенденцією є корупційні ризики в міграційній та прикордонній сферах, що полегшують нелегальну легалізацію іноземців й ухилення громадян від мобілізації. Наприклад, у березні поточного року зафіксовано 5 випадків можливих порушень особовим складом ДПСУ норм антикорупційного законодавства: ст. 364 ККУ – 1 випадок, ст. 368 ККУ – 1 випадок, ст. 369[2] ККУ – 2 випадки. Також 4 особи притягнуто до кримінальної відповідальності за ст. 364, 369, 369[2] КК України[2]. У квітні 2026 року речник ДПСУ Андрій Демченко повідомив, що з початку року за корупційними справами затримано 95 осіб, серед яких 26 військовослужбовців ДПСУ та 69 цивільних. Підрозділи внутрішньої безпеки внесли понад 600 проваджень до ЄРДР, а розслідування виявило системні спроби підкупу персоналу ДПСУ[3]. У травні 2026 року було викрито масштабний корупційний канал, у якому посадовці Державної міграційної служби (ДМС) за винагороду до 6 тис. доларів США здійснювали фіктивну легалізацію іноземців, зокрема громадян РФ, під виглядом «волонтерів»[4].

Корупційні правопорушення з боку персоналу прикордонного відомства й міграційної служби не лише дискредитують державні органи та знижують рівень суспільної довіри, а й безпосередньо загрожують національній безпеці та обороноздатності країни. Корупційні вияви в системі Державної міграційної служби України фактично нівелюють заходи міграційного контролю, створюючи безпосередні передумови для легалізації потенційно небезпечних осіб в умовах воєнного стану. Водночас зловживання у сфері прикордонного контролю створюють критичні шпарини для незаконного перетинання державного кордону особами, які намагаються уникнути мобілізаційних заходів або здійснюють деструктивну діяльність на користь ворога.

Окремого значення в умовах війни набуває проблема демографічних втрат і довгострокових наслідків зовнішньої міграції населення України. Тривале перебування значної кількості громадян за кордоном створює ризики стрімкого скорочення трудового потенціалу держави, зниження людського капіталу й уповільнення післявоєнного відновлення країни.

Напрями вдосконалення забезпечення прикордонної та міграційної безпеки. Трансформація безпекового середовища України зумовлює необхідність переходу від реагування на вже реалізовані загрози до їх прогнозування та превентивного управління. Одним із пріоритетних напрямів державної політики має стати впровадження ризик-орієнтованої моделі управління прикордонною та міграційною безпекою. Основою цієї моделі є концепція ситуативного запобігання кримінальним правопорушенням (за О. Г. Куликом, 2022), яка передбачає:

– проведення ґрунтовної оцінки безпекової ситуації на кожному конкретному об’єкті чи ділянці кордону;

– максимальне усунення та мінімізацію умов, які сприяють виникненню прикордонних і міграційних загроз;

– урахування реальних фінансових, матеріально-технічних і людських ресурсів конкретних громад і відомств під час планування заходів (Kulyk, 2022, p. 100).

Важливим напрямом є розвиток інтегрованого управління державним кордоном відповідно до європейських стандартів. Це актуалізує необхідність підвищення стандартів охорони спільних кордонів і посилення міжвідомчого обміну інформацією у сфері транскордонної та міграційної діяльності між ДПСУ, СБУ, НПУ та європейськими профільними агентствами.

Посилену увагу необхідно спрямувати на вдосконалення системи аналізу міграційних процесів. Масове внутрішнє та зовнішнє переміщення населення вимагає створення сучасних механізмів прогнозування міграційних потоків й удосконалення рівня стратегічної комунікації, зокрема для оперативного обміну даними між Державною міграційною службою України, ДПСУ, Національною поліцією та СБУ з метою швидкого виявлення та нейтралізації ризиків національній безпеці України.

Висновки

Проведене дослідження дозволило встановити, що в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації безпекове середовище України зазнало суттєвої трансформації, яка характеризується не лише збільшенням кількості загроз, а й зміною їх змісту, структури та механізмів реалізації. Сучасне безпекове середовище являє собою складну динамічну систему взаємодії політичних, військових, економічних, соціальних, інформаційних, міграційних та інших факторів, що визначають умови функціонування держави та впливають на рівень захищеності її національних інтересів.

---

[1] Ухилянтів-скелелазів з підводними скутерами затримала ДПСУ, щойно вони дісталися Дністра. Армія Інформ. Новини від 7 трав. 2026 р. URL: https://salo.li/377e50E

[2] Державна прикордонна служба. *Офіційна сторінка у Facebook.* 7 квіт. 2026 р. URL: https://salo.li/d36DBdA

[3] ДПСУ викрила корупційні схеми серед персоналу, затримано 95 осіб. *Межа.* 29 квіт. 2026 р. URL: https://mezha.net/ua/bukvy/b7736dbf_border_guards_uncovered/

[4] Смірнова А. Віза за кеш і липові роботи: у Києві накрили масштабну схему легалізації іноземців. *Інформатор-Україна. Новини*. 2026. URL: https://salo.li/3F4b9b8

На підставі аналізу теоретичних підходів уточнено поняття «безпекове середовище» як динамічної сукупності внутрішніх і зовнішніх факторів, процесів та умов, які містять можливості та механізми захисту від потенційних чи реальних загроз на території держави.

Обґрунтовано, що в умовах воєнного стану прикордонна безпека виходить за межі класичної охорони державного кордону, трансформуючись у комплексну систему протидії військовим, диверсійним та транскордонним загрозам. Водночас міграційна безпека зазнала безпрецедентного тиску внаслідок масштабних вимушених переміщень населення та виникнення супутніх корупційних викликів, які створюють прямі ризики для національної безпеки та обороноздатності держави.

Основними напрямами вдосконалення державної політики у сфері прикордонної та міграційної безпеки визначено: впровадження ризик-орієнтованого та ситуативного запобігання загрозам, розширення інтегрованого управління кордонами в контексті європейської стратегічної автономії, а також радикальне посилення антикорупційних заходів внутрішньої безпеки.

Подяки

Немає.

Фінансування

Дослідження не отримувало фінансування.

Конфлікт інтересів

Немає.

References

[1] Apostol, A.C., Cristache N., & Năstase M. (2022). Societal Resilience, a Key Factor in Combating Hybrid Threats. *International Conference: The Knowledge-Based Organization*. 28(2), 107-115. DOI: 10.2478/kbo-2022-0057.

[2] Baldaro, E., & Costantini I. (2021). Fragility and Resilience in the European Union's Security Strategy: Comparing Policy Paradigms. *Italian political science review/Rivista italiana di scienza politica*. 51(3), 305-320. DOI: 10.1017/ipo.2020.22.

[3] Buhaichuk K.L. (2023). Security environment of the state in the context of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine activities. *Law and Safety*, 89(2), 111-120. DOI: 10.32631/pb.2023.2.10.

[4] Franchuk, V.I. (2023). Theoretical, methodological and managerial foundations of security environment development. *Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*, (2), 63-73. DOI: 10.32782/2311-844X/2023-2-8

[5] Holub, M.V. (2025). Some issues of forecasting the state of the security environment in Ukraine, taking into account the impact of National Police activities on the level of offenses. *Actual Problems of Innovative Economy and Law*, (1), 16-19. Retrieved from https://repo.btu.kharkiv.ua /handle/123456789/68236

[6] Kaiter, E., Dobrota, B., & Popa, R.-S. (2024). Dynamics of risk factors in the national and international security environment. *International Journal of Instruction, Technology and Social Sciences*, 4(1), 1-12. DOI: 10.47577/ijitss.v4i.129

[7] Kiriienko, V.M. (2024). Threats to the border security of Ukraine under conditions of armed conflict. *Legal Scientific Electronic Journal*, (2), 272-274. DOI: 10.32782/2524-0374/2024-2/65

[8] Kulyk, O.H. (2022). Theoretical and methodological approaches to creating a security environment in Ukraine. In *New architecture of Ukraine's security environment: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference* (pp. 99-102). Kharkiv: Yurait.

[9] Kulyk, O.H. (2023). Creation of a security environment in Ukraine: The problem of defining basic concepts. In *Criminological theory and practice: Experience, current problems and ways to solve them: Proceedings of the Interagency Scientific and Practical Round Table* (pp. 51-56). Kyiv: National Academy of Internal Affairs.

[10] Larsson, O.L. (2024). Sea blindness in grey zone preparations. *Defence Studies*, 24(3), 399-420. DOI: 10.1080/14702436.2024.2359913

[11] Lisovyi, A., & Kraievskyi, V. (2026). Economic security of Ukraine under martial law. *Economy and Society*, (83). DOI: 10.32782/2524-0072/2026-83-188

[12] Mauk J.A. (2024). Managing Vital US National Interests: Improving the Security Policy-Making Process. *Orbis*, 68(4), 568-588. DOI: 10.1016/j.orbis.2024.09.005.

[13] Pohribnyi, S.O., Kritsak, I.V., & Denyshchuk, D.Ye. (2022). The necessity of developing the concept of a security environment using the example of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: Regulatory, criminological, and spiritual-value aspects. *New Ukrainian Law*, (4), 95-103. DOI: 10.51989/NUL.2022.4.14

[14] Poliakova, O.Yu. (2024). Challenges, threats and risks in the context of economic resilience. *Problems of Economy*, 3(61), 126-134. DOI: 10.32983/2222-0712-2024-3-126-134

[15] Romanchyk, T.V. (2020). Danger, threat, risk: Analysis of the terminology of economic security theory. *Economic Bulletin of NTUU "Kyiv Polytechnic Institute"*, (17), 257-267. DOI: 10.20535/2307-5651.17.2020.192866

Список використаних джерел

[1] Apostol, A. C., Cristache N., Năstase M. Societal Resilience, a Key Factor in Combating Hybrid Threats. *International Conference: The Knowledge-Based Organization*. 2022. 28 (2). P. 107–115. DOI: 10.2478/kbo-2022-0057.

[2] Baldaro E., Costantini I. Fragility and Resilience in the European Union's Security Strategy: Comparing Policy Paradigms. *Italian political science review/Rivista italiana di scienza politica*. 2021. 51(3). P. 305–320. DOI: 10.1017/ipo.2020.22.

[3] Бугайчук К. Л. Безпекове середовище держави в контексті діяльності Міністерства внутрішніх справ України. *Право і безпека.* 2023. № 2 (89). С. 111–120. DOI: 10.32631/pb.2023.2.10.

[4] Франчук В. І. Теоретико-методологічні та управлінські засади розвитку безпекового середовища. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* 2023. № 2. С. 63–73. DOI: 10.32782/2311-844X/2023-2-8.

[5] Голуб М. В. Деякі питання прогнозування стану безпекового середовища в Україні, враховуючи вплив діяльності національної поліції на рівень правопорушень. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права.* 2025. № 1. С. 16–19. URL: https://repo.btu.kharkiv.ua /handle/123456789/68236.

[6] Kaiter E., Dobrota B., Popa R.-S. Dynamics of risk factors in the national and international security environment. *International Journal of Instruction, Technology and Social Sciences.* 2024. 4(1). С. 1–12. DOI: 10.47577/ijitss.v4i.129.

[7] Кірієнко В. М. Загрози прикордонній безпеці України в умовах збройного конфлікту. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2024. № 2. С. 272–274. DOI: 10.32782/2524-0374/2024-2/65

[8] Кулик О. Г. Теоретичні та методичні підходи до створення безпекового середовища в Україні. *Нова архітектура безпекового середовища України :* зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 23 грудня, 2022 р.). Харків : Юрайт, 2022. С. 99–102.

[9] Кулик О. Г. Створення безпекового середовища в Україні: проблема визначення основних понять. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 2 листоп. 2023 р.) / [редкол. : В. В. Чернєй, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 51–56.

[10] Larsson O. L. Sea blindness in grey zone preparations. *Defence Studies*. 2024. 24(3). С. 399–420. DOI: 10.1080/14702436.2024.2359913

[11] Лісовий А., Краєвський В. Економічна безпека України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2026. Вип. 83. DOI: 10.32782/2524-0072/2026-83-188

[12] Mauk J. A. Managing Vital US National Interests: Improving the Security Policy-Making Process. *Orbis*. 2024. Vol. 68. Iss. 4. P. 568–588. DOI: 10.1016/j.orbis.2024.09.005.

[13] Погрібний С. О., Кріцак І. В., Денищук Д. Є. Необхідність розроблення концепції безпекового середовища на прикладі МВС України: нормативно-кримінологічні та духовно-ціннісні аспекти. *Нове українське право.* 2022. Вип. 4. С. 95–103. DOI: 10.51989/NUL.2022.4.14

[14] Полякова О. Ю. Виклики, загрози та ризики у контексті резильєнтності економіки. *Проблеми економіки.* 2024. № 3 (61). С. 126–134. DOI: 10.32983/2222-0712-2024-3-126-134

[15] Романчик Т. В. Небезпека, загроза, ризик: аналіз термінологічного апарату теорії економічної безпеки. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут».* 2020. № 17. С. 257–267. DOI: 10.20535/2307-5651.17.2020.192866

KULYK Oleksandr
Doctor of Law, Professor, Chief Researcher at the Research Laboratory on Issues of Forensic Support and Judicial Expertise at the Educational and Scientific Institute of Forensic Expertise of the National Academy of Internal Affairs
03035, 1 Solomyanska Square, Kyiv, Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5172-8996;
LUBENETS Iryna
PhD in Law, Senior Researcher, Leading Research Fellow at the Research Laboratory on Law Enforcement Management and Its Psychological Support, Institute of Professional Education of the National Academy of Internal Affairs
03035, 1 Solomyanska Square, Kyiv, Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2597-0356

Ukraine's Current Security Environment: Risks and Threats to Border and Migration Security Under Martial Law

Abstract. This article examines the characteristics of the transformation of Ukraine's security environment under the legal regime of martial law, viewed through the lens of contemporary risks and threats to border and migration security. It analyzes scholarly approaches to defining the concept of "security environment" and clarifies its meaning as a dynamic system of internal and external factors, processes, and conditions that determine the level of protection of the state's national interests. The categories "risk," "danger," "threat," and "challenge" have been distinguished, and their interrelationship in the development of contemporary security processes has been substantiated. It has been established that the Russian Federation's full-scale armed aggression has led to a significant change in the role of the state border, which has transformed from an object of border control into a key element in ensuring national security and the state's defense capability. The study identifies the main risks to border and migration security, including the illegal movement of weapons, ammunition, and explosives; the activities of organized criminal groups; illegal migration; the exploitation of migration flows for destructive purposes; and instances of corruption in the sphere of border and migration control. Based on an analysis of official statistical data and analytical information, the paper substantiates the need to transition to a risk-based model for ensuring border and migration security. Directions for improving state policy in this area are proposed, including the development of integrated state border management in accordance with European standards, the improvement of the system for analyzing migration processes, the strengthening of interagency cooperation, and the implementation of preventive mechanisms to counter contemporary threats. The conclusion is drawn that effectively ensuring border and migration security is one of the prerequisites for strengthening Ukraine's national security in wartime.

Keywords: security environment; national security; state border; martial law; border security; migration security; risk; danger; threat; challenge.